

«Тасдиқ мекунам»

Ректори Донишгоҳи давлатии

Дангара, доктори илмҳои
иқтисодӣ, профессор

Хайрзода Ш. Қ.

«14.02.2025» соли 2025

ТАҚРИЗИ МУАССИСАИ НЕШБАР

ба диссертатсияи Рустамзода Сӯҳроб Ҳакимӣ дар мавзуи “Шароитҳои педагогии ташаккули арзишҳои шахрвандӣ-ватандӯстии хонандагони синфҳои 9-10 муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар дарсҳои таърихи умумӣ” барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.02 – Назария ва методикаи таълиму тарбия (13.00.02.05 – Назария ва методикаи таълими фанҳои ҷамъиятӣ (таҳсилоти миёнаи умумӣ))

Мутобиқати мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ: Диссертатсияи Рустамзода Сӯҳроб Ҳакимӣ дар мавзуи “Шароитҳои педагогии ташаккули арзишҳои шахрвандӣ-ватандӯстии хонандагони синфҳои 9-10 муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар дарсҳои таърихи умумӣ” ба бандҳои зерини шиносномаи ихтисоси илмӣ 13.00.02 – Назария ва методикаи таълиму тарбия (13.00.02.05 – Назария ва методикаи таълими фанҳои ҷамъиятӣ, таҳсилоти миёнаи умумӣ), аз он ҷумла, ба банди 1- назария ва методикаи таълими фанҳои ҷамъиятӣ ва банди 2 - назария ва методикаи тарбияи хонандагон дар раванди таълими фанҳои ҷамъиятӣ мувофиқат мекунад.

Зеро таҳқиқоти мазкур дар доираи парадигмаи педагогии арзишҳо сурат гирифта, ба масъалаҳои мубрами ташаккули ҷаҳонбинии шахрвандӣ ва ҳисси ватандӯстии насли наврас дар марҳилаи муосир таваҷҷӯҳи хосса зоҳир менамояд. Дар он муаллиф мафҳуми арзишҳои шахрвандӣ-ватандӯстиро дар заминаи адабиёти илмӣ-педагогӣ ва таърихӣ мавриди баррасӣ қарор дода, хусусиятҳои онро дар шароити имрӯза муайян кардааст.

Дар диссертатсия мушаххасоти таърихӣ ташаккули арзишҳои шахрвандӣ-ватандӯстӣ дар ҷомеаи Тоҷикистон таҳлил гардида, имкониятҳои таърихи умумӣ ҳамчун воситаи ташаккули ин арзишҳо нишон дода шудааст. Муаллиф ба таърихи сиёсӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии халқи тоҷик рӯ оварда, намунаҳои конкретии зоҳиршавии ватандӯстиро дар давраҳои гуногуни таърихӣ пешниҳод менамояд.

Мубрамии мавзуи таҳқиқот: Тарбияи арзишҳои шахрвандӣ ва ватандӯстии насли наврас арзиши бунёдии миллӣ буда, дар шароити мураккаби ҷаҳони имрӯз аҳамияти хоса дорад. Бо дарназардошти омодагии тарки кишвари қисме аз ҷавонон, тарбияи шахрвандӣ ва ватандӯстӣ барои суботи ҷомеа ва рушди иқтисодӣ муҳим аст. Ин тарбия бояд дар руҳияи эҳтиром ба таърих, халқ ва давлат сурат гирад ва ба баробарҳуқуқии ҳамаи халқҳо, интернатионализм, радди миллатчигӣ ва ҳавасмандкунии ҷавонон ба кор ба нафъи Ватан мусоидат намояд. Ташаккули фарҳанги ватандӯстӣ, худшиносии миллӣ, эҳсоси шахрвандӣ, боварӣ ба ояндаи кишвар ва омодагӣ ба муқобили таҳдидҳои ҷаҳонӣ аз ҷумлаи вазифаҳои муҳим мебошанд. Таҳқиқоти марбут ба ташаккули арзишҳои шахрвандӣ ва ватандӯстӣ дар байни хонандагон ба ваҳдати халқҳо ва ҳифзи ҳувиати миллӣ дар заминаи ватандӯстӣ нигаронида шудааст.

Дар ин замина, таҳқиқоти илмӣ оид ба механизмҳои ташаккули арзишҳои шахрвандӣ ва ватандӯстӣ, ки ба таҳкими ваҳдати миллӣ ва ҳифзи ҳувиати миллӣ равона гардидаанд, аҳамияти стратегиро касб мекунанд. Муҳим аст, ки таъмини ҳамбастагии насли наврас ба Ватан дар асоси принципҳои ҳуқуқӣ, ахлоқӣ ва фарҳангӣ ташаккул ёбад. Ин раванд бояд бо истифода аз усулҳои муносири таълим ва тарбия амалӣ гардад, ки ба назар гирифтани хусусиятҳои психологӣ ва синнусолии хонандагонро таъмин менамояд.

Хеле дақиқона ва бомаврид муаллифи диссертатсия таъкид кардааст, ки барои ноил шудан ба ин ҳадафҳо, зарурати таҳия ва татбиқи барномаҳои таълимии мукамал мавҷуд аст, ки ба ташаккули ҷаҳонбинии ватандӯстона, арҷгузорӣ ба мероси таърихӣ халқ, эҳтиром ба Конститутсия ва қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон равона карда шудаанд. Ин барномаҳо бояд омӯзиши таърихи пурғановати халқи тоҷик, фарҳанги миллиро дар бар гиранд ва ба таҳкими ифтихори ватандорӣ мусоидат намоянд. Ҳамзамон, муҳим аст, ки ҷавонон ба равандҳои ҷаҳонишавӣ ва таҳдидҳои муосир, аз қабили экстремизм ва терроризм омода бошанд.

Дар ин самт, нақши муассисаҳои таълимӣ, оила ва ҷомеа бениҳоят муҳим аст. Муассисаҳои таълимӣ вазифадоранд, ки шароити мусоидро барои ташаккули арзишҳои шахрвандӣ ва ватандӯстӣ фароҳам оваранд, дар ҳоле ки оила бояд дар руҳияи ифтихор аз таърихи худ, эҳтиром ба фарҳанги миллӣ, садоқат ба Ватан насли наврасро тарбия намояд. Ҷомеа бошад, бояд тавассути ташкили чорабиниҳои гуногуни фарҳангӣ, маърифатӣ ва варзишӣ ба таҳкими ҳисси ватандӯстӣ дар байни ҷавонон мусоидат намояд.

Таҳқиқоти сотсиологӣ ва психологӣ дар бораи арзишҳои шахрвандӣ ва ватандӯстӣ, ки дар дохили кишвар ва берун аз он гузаронида мешаванд,

метавонанд барои муайян намудани самтҳои афзалиятноки қор дар самти тарбияи насли наврас мусоидат намоянд. Муҳим аст, ки натиҷаҳои ин таҳқиқот дар таҳияи стратегияҳо ва барномаҳои таълимӣ ба назар гирифта шаванд. Илова бар ин, таҷрибаи пешқадами кишварҳои дигар дар соҳаи тарбияи ватандӯстӣ бояд омӯхта ва дар шароити Тоҷикистон мавриди татбиқ қарор дода шавад (ниг. ба Барномаи давлатии тарбияи ватандӯстии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2018-2022).

Бо дарназардошти гуфтаҳои боло, метавон хулоса кард, ки таҳқиқоти диссертатсионии Рустамзода Сӯҳроб Ҳакимӣ ба яке аз мавзӯҳои муҳиму мубрам дар шароити ҷаҳонишавӣ - ташаккули арзишҳои шахрвандӣ ва ватандӯстии насли наврас бахшида шудааст.

Дарачаи асосноккунии гузоришҳои илмӣ, хулосаю пешниҳод, ки дар диссертатсия оварда шудаанд: Гузоришҳои илмӣ ва хулосаю пешниҳодте, ки дар диссертатсияи Рустамзода Сӯҳроб Ҳакимӣ дар мавзӯи “Шароитҳои педагогии ташаккули арзишҳои шахрвандӣ-ватандӯстии хонандагони синфҳои 9-10 муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар дарсҳои таърихи умумӣ” оварда шудаанд, бо он асоснок карда мешавад, ки ташаккули арзишҳои шахрвандӣ-ватандӯстӣ дар ҷараёни таълими таърихи умумӣ метавонад самарабахш бошад, агар шароитҳои педагогии мусоид фароҳам оварда шаванд. Ин шароитҳо ба назар гирифтани хусусиятҳои синнусоли хонандагон, истифодаи методҳои фаъоли таълим, таъмини робитаи таърих бо воқеияти зиндагӣ, ҷамоаангсозии таълим бо тарбияи маънавӣ ва ахлоқӣ ва ҳамкориҳои муассисаҳои таълимӣ бо оила ва ҷомеа дар бар мегиранд.

Дар таҳқиқоти мазкур муаллиф ба таври васеъ мафҳумҳои арзишҳои шахрвандӣ ва ватандӯстиро мавриди баррасӣ қарор дода, онҳоро ҳамчун унсурҳои асосии тарбияи насли наврас арзёбӣ менамояд. Ин мафҳумҳо, мувофиқи таъкиди муаллиф, на танҳо донишхоро фаро мегиранд, балки инчунин эҳсосот, муносибат ва рафтори инсонро нисбат ба Ватан ва ҷомеа муайян мекунанд. Рустамзода Сӯҳроб Ҳакимӣ дар диссертатсияаш қайд мекунад, ки таърихи умумӣ ҳамчун фанни таълимӣ имкониятҳои фаровон дорад, то ба хонандагон арзишҳои шахрвандӣ-ватандӯстиро талқин намояд.

Дар таҳлили адабиёти илмӣ ва методии марбут ба мавзӯ муаллиф нишон медиҳад, ки масъалаи ташаккули арзишҳои шахрвандӣ-ватандӯстӣ дар таълими таърихӣ мавриди таваҷҷуҳи муҳаққиқони зиёд қарор гирифтааст. Аммо, ба таъкиди ӯ, дар шароити муосири ҷаҳонишавӣ ва дигаргуниҳои иҷтимоӣ-сиёсӣ, зарурати таҳияи роҳҳои нави ташаккули ин арзишҳо дар ҷавонон ба миён омадааст. Муаллиф дар асоси таҷрибаи шахсии худ ва баррасии таҷрибаи пешқадами муассисаҳои таълимии

кишвар, як қатор тавсияҳои мушаххасро барои беҳтар намудани ҷараёни ташаккули арзишҳои шаҳрвандӣ-ватандӯстӣ дар дарсҳои таърихи умумӣ пешниҳод мекунад.

Бояд қайд кард, ки дар диссертатсияи Рустамзода Сӯҳроб Ҳакимӣ, ғайр аз таҳлили назариявӣ, натиҷаҳои таҷрибаҳои педагогӣ низ мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Муаллиф методикаи таҳиякардаи худро дар ҷанд муассисаи таълимии кишвар санҷида, муайян намудааст, ки истифодаи он дар амал метавонад ба баланд шудани сатҳи шаҳрвандӣ-ватандӯстии хонандагон мусоидат намояд. Ин натиҷаҳо далели асоснок будани хулосаҳо ва пешниҳодоти муаллифро собит месозанд.

Навгониҳои илмӣ таҳқиқот ва саҳеҳии натиҷаҳои гирифташуда:

Таҳқиқоти диссертатсионии Рустамзода Сӯҳроб Ҳакимӣ аз ҷиҳати илмӣ ва амалӣ хеле арзишманд аст. Муаллиф дар таҳқиқоти худ як қатор масъалаҳои муҳими марбут ба ташаккули арзишҳои шаҳрвандӣ-ватандӯстии хонандагонро дар дарсҳои таърихи умумӣ баррасӣ намуда, ба хулосаҳои ҷолиб ва муҳим омада, дар ин ҷода ба навгониҳои илмӣ ноил шудааст, аз он ҷумла:

1) Муайян кардани робитаи байниҳамдигарии унсурҳои ифодакунандаи сохтори ягонаи арзишҳои шаҳрвандию ватандӯстӣ ва асосноккунии муҳтавои ҳар як ҷузъи он: Ин як қадами муҳим дар самти мушаххас ва дақиқ кардани мафҳуми арзишҳои шаҳрвандӣ-ватандӯстӣ мебошад. Муаллиф тавонистааст, ки ин мафҳумро ба унсурҳои алоҳида тақсим намуда, робитаи байни онҳоро муайян созад. Ин имкон медиҳад, ки раванди ташаккули ин арзишҳо дар хонандагон самараноктар ва мушаххастар ташкил карда шавад.

2) Асоснок кардани аҳамияти истифодаи равишҳои фарҳангшиносӣ ва фаъолиятӣ барои ташаккули арзишҳои шаҳрвандию ватандӯстии наврасон: Ин равишҳо имкон медиҳанд, ки хонандагон ба таври амиқтар ва ҳамаҷонибатар бо фарҳанги миллӣ ва арзишҳои ватандорӣ шинос шаванд. Истифодаи равиши фарҳангшиносӣ ба хонандагон имкон медиҳад, ки тавассути омӯзиши таърих, адабиёт, санъат ва дигар унсурҳои фарҳангӣ ба арзишҳои миллӣ наздиктар шаванд. Равиши фаъолиятӣ бошад, хонандагонро дар раванди таълим фаъолтар мегардонад ва имкон медиҳад, ки онҳо таҷрибаи шахсии худро дар ташаккули арзишҳои шаҳрвандӣ-ватандӯстӣ ба даст оранд.

3) Аниқ кардани моҳияти илмӣ равиши аксиологӣ, ки ба ташаккули арзишҳои шаҳрвандию ватандӯстӣ нигаронида шудааст: Равиши аксиологӣ ба арзишҳо ҳамчун асоси муносибатҳои инсонӣ ва иҷтимоӣ назар мекунад. Муаллиф бо аниқ кардани моҳияти илмӣ ин равиш имкон

медихад, ки он дар раванди ташаккули арзишҳои шахрвандӣ-ватандӯстӣ самараноктар истифода шавад.

4) Таҳия ва амалисозии амсила, ки ба ташаккули арзишҳои шахрвандӣ-ватандӯстӣ нигаронида шудааст: Таҳияи амсила як қадами муҳим дар самти татбиқи амалии натиҷаҳои таҳқиқот мебошад. Амсила имкон медиҳад, ки раванди ташаккули арзишҳои шахрвандӣ-ватандӯстӣ дар амалияи таълим самараноктар ва мушаххастар ташкил карда шавад.

5) Тархрезии муҳтавои раванди таълиму тарбия, ки ба ташаккули арзишҳои шахрвандӣ-ватандӯстӣ нигаронида шудааст: Муҳтавои таълим ва тарбия бояд ба таври мушаххас ба ташаккули арзишҳои шахрвандӣ-ватандӯстӣ нигаронида шавад. Муаллиф бо тархрезии муҳтавои мушаххас дар ин самт имкон медиҳад, ки раванди таълим ва тарбия самараноктар ва мақсадноктар ташкил карда шавад.

6) Муайян кардани самтҳои фаъолияти омӯзгор дар самти ташаккули арзишҳои шахрвандӣ-ватандӯстӣ: Омӯзгор дар раванди ташаккули арзишҳои шахрвандӣ-ватандӯстӣ нақши муҳим дорад. Муаллиф бо муайян кардани самтҳои фаъолияти омӯзгор дар ин самт имкон медиҳад, ки омӯзгорон дар фаъолияти худ самараноктар ва мақсадноктар бошанд.

Натиҷаҳои таҳқиқот ба таври дақиқ ва асоснок баён шудаанд. Муаллиф барои асосноккунии хулосаҳои худ аз маълумоти эмпирикӣ, таҳлили адабиёти илмӣ ва таҷрибаи шахсии худ истифода кардааст. Ин далели он аст, ки натиҷаҳои таҳқиқот эътимодбахш ва бозътимод мебошанд.

Хулоса, таҳқиқоти диссертатсионии Рустамзода Сӯҳроб Ҳакимӣ аз ҷиҳати илмӣ ва амалӣ хеле арзишманд буда, ба рушди илми педагогика ва амалияи таълим саҳми назаррас мегузорад. Натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд дар раванди ташаккули арзишҳои шахрвандӣ-ватандӯстии хонандагон дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ самаранок истифода шаванд.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия: Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсияи Рустамзода Сӯҳроб Ҳакимӣ дар мавзуи “Шароитҳои педагогии ташаккули арзишҳои шахрвандӣ-ватандӯстии хонандагони синфҳои 9-10 муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар дарсҳои таърихи умумӣ” дар нқтаҳои зерин ифода меёбад:

Аҳамияти илмӣ: Таҳқиқот заминаи назариявии навро барои ташаккули арзишҳои шахрвандӣ-ватандӯстӣ дар байни наврасон фароҳам меорад. Он ба таври муфассал муносибатҳои байни унсурҳои таркибии ин арзишҳоро муайян карда, равишҳои муассири педагогӣ барои татбиқи онҳоро пешниҳод менамояд ва концепсияҳои мавҷударо оид ба

фарҳангшиносӣ, амалӣ ва аксиология дар соҳаи тарбияи ватандӯстӣ такмил дода, барои таҳқиқоти минбаъда роҳ мекушояд. Таҳияи амсилаи ташаккули арзишҳои шаҳрвандӣ-ватандӯстӣ як саҳми назаррас дар илми педагогика буда, имкон медиҳад, ки ин раванд ба таври сохторӣ ва мақсаднок роҳандозӣ карда шавад.

Аҳамияти амалӣ: Натиҷаҳои таҳқиқот ба омӯзгорон дар тарҳрезӣ ва татбиқи дарсҳои таърихи умумӣ бо мақсади ташаккули арзишҳои шаҳрвандӣ-ватандӯстӣ кӯмак мерасонанд. Амсила ва муҳтавои тарҳрезӣшуда метавонанд дар таҳияи маводҳои таълимӣ, аз қабili дастурҳои методӣ, китобҳои дарсӣ ва барномаҳои таълимӣ истифода шаванд.

Натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд дар таҳияи сиёсати маориф дар самти тарбияи ватандӯстӣ ва шаҳрвандӣ истифода шаванд.

Аҳамияти иқтисодӣ: Тарбияи насли ватандӯст ва дорои арзишҳои шаҳрвандӣ ин сармоягузорӣ ба ояндаи иқтисодии кишвар аст. Чунин шахсон дар рушди иқтисодӣ ва иҷтимоии кишвар саҳмгузор хоҳанд буд. Тарбияи дурусти шаҳрвандон метавонад ба коҳиши хароҷот дар соҳаҳои гуногун, аз қабili ҳуқуқвайронкунӣ, нашъамандӣ ва ғайра оварда расонад. Ташаккули арзишҳои шаҳрвандӣ-ватандӯстӣ ба рушди захираҳои инсонӣ мусоидат намуда, дар натиҷа, иқтисодиёти кишварро пеш мебарад.

Аҳамияти иҷтимоӣ: Ташаккули арзишҳои шаҳрвандӣ-ватандӯстӣ ба муттаҳидии миллӣ мусоидат намуда, дар байни шаҳрвандон ҳисси ягонагӣ ва ҳамбастагиро тақвият мебахшад. Шаҳрвандони худогоҳ, бомаърифат ва меҳанпараст метавонанд ҷомеаро обод ва пешрафта гардонанд. Арзишҳои ватандӯстӣ ба наслҳо имкон медиҳанд, ки мероси фарҳангӣ ва таърихӣ худро хифз намоянд ва онро ба наслҳои оянда интиқол диҳанд. Шаҳрвандони дорои арзишҳои шаҳрвандӣ-ватандӯстӣ дар ҳаёти ҷамъиятӣ ғайрифаъол набудан намуда, дар ҳалли мушкилоти ҷомеа саҳм мегузоранд. Тарбияи насли ватандӯст ба таҳкими сулҳу субот дар ҷомеа мусоидат намуда, дар пешгирии низоъҳо ва ташаннуҷҳо нақши муҳим мебозад.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи Рустамзода Сӯҳроб Ҳакимӣ аҳамияти калони илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ дошта, истифодаи амалии натиҷаҳои он ба рушди соҳаи маориф ва тарбияи насли наврас саҳми арзанда гузошта метавонад.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ, дурустӣ ва асоснокии натиҷаҳои таҳқиқ: Эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот ба якчанд факторҳо вобаста аст, ки дар маҷмӯъ, ба сифати методология ва равишҳои таҳқиқот, инчунин таҷрибаи шахсии муаллиф таъсири амиқ мерасонанд.

Аввалан, интихоби методологияи мувофиқ ва методҳои озмоишии ба вазифаҳо мутобиқбуда, заминаи устувор барои таъмини натиҷаҳои дақиқ ва боэътимод мебошад. Ин равишҳо на танҳо бо мақсад ва масъалаҳои таҳқиқот мувофиқанд, балки, инчунин, барои дастрасии беҳтар ба маълумот ва иттилооти зарурӣ самаранок мебошанд.

Дуввум, ташкили таҳқиқот дар ду самт - назариявӣ ва амалӣ, имкон медиҳад, ки як фаҳмиши амиқтар ва ҳамаҷониба ба масъалаи таҳқиқот дастрас шавад. Самти назариявӣ бо таҳлили амиқи адабиёт ва баррасии назариятҳои асосӣ маълумоти муҳимро барои баргузори таҳқиқоти амалӣ таъмин мекунад.

Севвум, таҷрибаи шахсии мусбати муаллиф дар таҳқиқот на танҳо асоснокии натиҷаҳоро, балки эътимоди умумии хонандагонро низ зиёд мекунад.

Чорум, истифодаи маҷмуи методҳои арзёбии ҷиҳати арзёбии натиҷаҳои озмоишро истифода шудаанд, имкон медиҳад, ки хулосаҳои сифатӣ ва миқдорӣ бо дақиқии баланд бароварда шаванд. Ин методҳо на танҳо барои ҷамъовари маълумот, балки барои тафсири иттилооти андухташуда низ кӯмак мерасонанд. Гузаронидани озмоишҳо ва муқоисаи натиҷаҳо, бо ин роҳ, барои эътимоднокии натиҷаҳо ва арзёбии самаранокии методологияи интихобшуда, замина фароҳам меорад.

Дар маҷмӯъ, ҳамаи ин ҷанбаҳо асоснокӣ ва эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқотро таъмин кардаанд.

Саҳми шахсии довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ дар таҳқиқ: Саҳми шахсии муаллиф дар таҳқиқот, ҳамчун қисми асосии раванди илмӣ, нақши муҳим ва боэътимод дорад. Иштироки бевосита дар ҷамъоварӣ ва коркарди маводи воқеӣ ва маълумоти омории ибтидоӣ, аз аввалин саҳми муаллиф аст, ки барои таъмини дақиқии натиҷаҳо анҷом додааст.

Таҳлил ва ҷамъбасти натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ низ саҳми муҳими муаллиф мебошад. Ин марҳила, ки дар он маълумотҳо ба таври систематикӣ таҳлил ва арзёбӣ мешаванд, имкон медиҳад, ки хулосаҳои амиқ ва асоснок гирифта шаванд. Таҳияи муносибатҳои методологӣ, ки асоси таҳқиқотро ташкил медиҳад, муаллифро водор кардааст, ки ба назарияи илмӣ ва методологияи интихобшуда тавачҷӯх кунад, то ки натиҷаҳои ба даст оварда бо стандартҳои илмӣ мувофиқат кунанд.

Санҷиши натиҷаҳо, ки дар он муаллиф хулосаҳо ва натиҷаҳои таҳқиқотро баррасӣ кардааст, саҳми дигари муаллифи таҳқиқоти диссертатсионӣ арзёбӣ шуда, таҳия ва ироаи хулосаву пешниҳод ва тавсияҳо, ки бо таҷрибаи шахсии муаллиф ва натиҷаҳои таҳқиқот

алоқаманданд, дар раванди таҳқиқот нақши муҳим дорад. Ин хулосаву пешниҳодҳо на танҳо барои хулосаи умумии таҳқиқот, балки барои роҳнамоии амалии мутахассисон ва муҳаққиқон дар самти марбут, ҳамчунин, барои рушди минбаъдаи илм ва амалия низ хизмат мекунанд.

Дар маҷмӯъ, саҳми шахсии муаллиф дар ҳамаи марҳилаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ ба эътимоднокии натиҷаҳо, амиқии таҳқиқот ва арзиши илми он таъсири амиқ расонидааст, ки он метавонад ҳамчун намунаи хуби кор ва масъулиятшиносӣ дар таҳқиқоти илмӣ ба ҳисоб меравад.

Наشري натиҷаҳои таҳқиқ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ: Натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ дар 10 интишороти илмии муаллиф инъикос ёфта, аз он ҷумла, 3 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи ба феҳристи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дохилшуда нашр шудаанд.

Илова бар ин, 7 маводи дигар дар дигар нашрияҳо ва маҷмӯаи маводи конференсияҳои ба таъъ расидаанд, нишон медиҳад, ки муаллиф кӯшиш кардааст, то натиҷаҳои таҳқиқоти худро дар минбарҳои гуногуни илмӣ муаррифӣ намояд.

Интишороти мазкур, на танҳо нишондиҳандаи самаранокии таҳқиқот, балки эътимоднокии натиҷаҳои ба даст овардашударо дар соҳаи илмӣ ва амалии марбут ба мавзуи диссертатсия ифода менамоянд. Ҳамзамон, онҳо имконият додаанд, ки муаллиф ба доираи ҷомеаи илмӣ шомил шавад ва бо дигар муҳаққиқон ва коршиносони соҳа ҳамкорӣ кунад, ки ин метавонад барои рушди минбаъдаи таҳқиқоти илмӣ ӯ ва тақмили малакаҳои ҳирфаии ӯ хеле муфид бошад.

Арзёбии мазмуни диссертатсия ва дараҷаи ба итмом расидани он. Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия:

Диссертатсияи Рустамзода Сӯҳроб Ҳакимӣ дар мавзуи “Шароитҳои педагогии ташаккули арзишҳои шаҳрвандӣ-ватандӯстии хонандагонии синфҳои 9-10 муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар дарсҳои таърихи умумӣ” ба таҳқиқи муҳим ва актуалӣ дар соҳаи таълим ва тарбияи ҷавонон нигаронида шудааст. Дар диссертатсия шароитҳои педагогӣ, методология ва стратегияи таълиму тарбия таҳлилилу баррасӣ шудааст, ки метавонанд барои ташаккули арзишҳои шаҳрвандӣ ва ватандӯстӣ дар хонандагон мусоидат кунанд. Муаллиф дар таҳқиқоти худ ба омӯзиши механизмҳо ва методҳои таълим, ки метавонанд дар тақмили фаҳмидани арзишҳои шаҳрвандӣ ва ватандӯстии ҷавонон нақши муҳим дошта бошанд, диққати махсус додааст.

Дарачаи ба итмом расидани диссертатсияро таҳлили амиқи маълумотҳои ҷамъоваришуд ва натиҷаҳои дар раванди таҳқиқоти диссертатсионӣ ва корҳои озмоишӣ ноилшуда, инчунин истифода аз методҳои арзёбӣ, ки самаранокии усулҳои пешниҳодшударо нишон медиҳанд, тасдиқ мекунанд. Муаллиф натиҷаҳои пурра ва муфассалро мувофиқ ба мақсадҳои таҳқиқот пешниҳод карда, хулосаҳои амиқ баровардааст ва самаранокии методҳои истифодашударо собит сохтааст, дараҷаи баланду эътимоднокии натиҷаҳои диссертатсия ва ба таври мукамал ба анҷом расидани таҳқиқоти диссертатсионӣ гувоҳӣ медиҳад.

Дар муқаддима аҳамияти мавзӯи таҳқиқшаванда асоснок карда шуда, дараҷаи омузиши он арзёбӣ гардида, объекту мавзӯи таҳқиқот, ҳадафу вазифаҳои он, асосҳои назарияи методологӣ, навігонҳои илмӣ ва аҳамияти назарияи амалии он муайян карда шудаанд.

Дар боби якум асосҳои назариявии ташаккули арзишҳои шахрвандӣ ва ватандӯстии хонандагони синфҳои 9-10-и муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар назария ва амалияи таълим” муайян ва таҳлилу баррасӣ шуда, аз ҷумла, ибраз карда шудааст, ки ташаккули ҳисси ватандӯстӣ, ҳавасмандӣ ба ҳифзи Ватан дар байни наврасону ҷавонон аз масъалаҳои муҳим доништа мешавад ва дар сарчашмаҳои илмӣ қайд карда мешавад, ки тарбия бо истифода аз усулу амалҳои иҷтимоӣ, психологӣ, педагогӣ ва фарҳангӣ ба ташаккули шахс, ба низом даровардани ҳаёти ӯ ва ба инкишофи тамоми ҷамъият ёрӣ мерасонад.

Дар боби дуюми диссертатсия раванди ташкил ва баргузории таҳқиқоти озмоишӣ шароитҳои педагогии ташаккули арзишҳои граҷданӣ-ватандӯстии хонандагони синфҳои 9-10 муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсиф шудааст. Ин боб ба таҳлили амиқи механизмҳо, методҳо ва усулҳои педагогӣ, ки барои рушди арзишҳои шахрвандӣ ва ватандӯстӣ дар ҷавонон зарур мебошанд, нигаронида шудааст.

Муаллиф дар ин боб технологияи педагогии ташаккули арзишҳои шахрвандӣ-ватандӯстии хонандагонро дар дарсҳои таърихи умумӣ мавриди тасвибу озмоиш қарор дода, усулҳои муосир ва самаранокро дар раванди таълим пешниҳод мекунад. Ин технологияи педагогӣ бо таваҷҷуҳ ба хусусиятҳои синфҳои 9-10 ва ниёзҳои махсуси хонандагон таҳия шудааст, ки имкон медиҳад, то донишомӯзон арзишҳои муҳими шахрвандӣ ва ватандӯстиро дарк кунанд ва дар амалия татбиқ намоянд.

Муаллиф бо истифода аз методҳои гуногуни таҳқиқотӣ, аз ҷумла таҳлил ва синтези маълумотҳои ҷамъоваришуд, натиҷаҳои озмоиширо ба даст оварда, самаранокии истифодаи технологияи мазкурро собит кардааст.

Дар маҷмӯъ, боби дуҷуми диссертатсия бо пешниҳод ва озмоиши технологияи педагогии самаранок барои ташаккули арзишҳои шаҳрвандӣ-ватандӯстии хонандагон муаллифро дар ҷодаи таҳқиқоти илмӣ ва амалӣ муваффақ гардонидаст.

Мутобикати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон: Мутобикати барасмиятдарории диссертатсияи Рустамзода Сӯҳроб Ҳакимӣ дар мавзӯи “Шароитҳои педагогии ташаккули арзишҳои шаҳрвандӣ-ватандӯстии хонандагони синфҳои 9-10 муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар дарсҳои таърихи умумӣ” ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон метавон ба таври зерин арзёбӣ намуд:

1) Мавзӯи диссертатсия ба масъалаҳои муҳим ва актуалии таълим ва тарбия, махсусан дар самти ташаккули арзишҳои шаҳрвандӣ ва ватандӯстӣ, равона шудааст.

2) Методологияи дар таҳқиқоти диссертатсионӣ истифодашуда бо стандартҳои илмӣ ва талаботи Комиссия мутобик буда, муаллиф методологияи самаранок ва мувофиқро барои таҳқиқи мавзӯ интихоб кардааст, ки нишондиҳандаи эътимоднокии натиҷаҳои ба дастовардаи у маҳсуб меёбад.

3) Дар диссертатсия натиҷаҳои амиқ ва воқеӣ пешниҳод карда шудааст, ки шомили таҳлили дақиқи маълумот ва хулосабарории асосноканд. натиҷаҳо бо маълумотҳои қаблӣ муқоиса ва пешниҳоди хулосаҳои ба тақмили низоми таълиму тарбия мувофиқ манзур шудаанд.

4) Дар диссертатсия хулосаву пешниҳодҳои амалии амиқ ва самаранок барои татбиқи арзишҳои шаҳрвандӣ ва ватандӯстӣ дар раванди таълим пешниҳод шудаанд.

5) Муаллиф тавонистааст, ки самаранокии усулҳои пешниҳодшударо бо истифодаи методҳои арзёбӣ ва озмоишҳо собит намояд ва ин ба муаллифи диссертатсия имкон додааст, ки мувофиқати диссертатсияро ба талаботи Комиссия таъмин созад.

Дар маҷмӯъ, диссертатсия дар ҳамаи ҷанбаҳои болозикр муваффақ буда, мутобикати комил бо талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистонро дорад.

Мутобиқати таҳассуси илмӣ довталаб ба дараҷаи илмӣ. Таҳассуси илмӣ довталаб Рустамзода Сӯҳроб Ҳакимӣ ба ихтисоси илмӣ дархостшаванда - номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.02 – Назария ва методикаи таълиму тарбия (13.00.02.05 – Назария ва методикаи таълими фанҳои ҷамъиятӣ (таҳсилоти миёнаи умумӣ)) мувофиқат мекунад.

Таҳқиқи диссертационӣ аз ин ҷиҳат қобили дастгирӣ мебошад, ки он ба рушди арзишҳои шахрвандӣ ва ватандӯстӣ дар байни хонандагони синфҳои 9-10 таваҷҷӯҳ мекунад, ки ин гурӯҳи синнусолӣ барои ташаккули шахсият ва ҷаҳонбинии ҷавонон хеле муҳим аст. Таҳқиқоти мазкур на танҳо ба омӯзгорон кӯмак мекунад, балки барои сиёсати таҳсилоти давлат ва рушди иҷтимоии ҷомеа низ аҳамияти калон дорад.

Афзалиятҳои педагогии пешниҳодшуда дар диссертатсия метавонанд ба тақмили усулҳои таълимӣ ва тарбиявии муассисаҳои таълимӣ мусоидат кунанд, ки ин боиси беҳтар шудани сифати таълим ва тарбияи шахрвандӣ-ватандӯстии хонандагон мегардад. Инчунин, натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд барои дигар муҳаққиқон, олимон ва сиёсатмадорон манбаи арзишманде бошанд, ки дар таҳияи стратегияи нави таълим ва тарбияи шахрвандӣ кӯмак расонанд.

Пешниҳодҳои амиқи муаллиф дар самти татбиқи усулҳои педагогӣ метавонанд роҳнамои муассисаҳои таълимӣ барои беҳтар кардани раванди таълим ва тарбия бошанд, ки ин ба рушди ҷомеа ва мустаҳкам кардани арзишҳои шахрвандӣ ва ватандӯстӣ кӯмак мерасонад.

Эродҳо ва ҳолатҳои баҳсталаб доир ба диссертатсия: Новобаста аз дастоварду муваффақиятҳо ва пешниҳодҳои ҳадафмандона диссертатсияи мазкур аз норасоӣҳо ва ғалатҳое, ки хусусияти ҷузъӣ доранд, ҳолӣ нест ва камбудии ҷойдошта сифати баланди илмӣ дяссертасияро кошта намегардонанд. Ба инобат гирифтани онҳо дар таҳқиқоти ояндаи диссертант самаранок арзёбӣ мегарданд:

1. Ба назар мерасад, ки баъзе ҷанбаҳо дар таҳқиқоти систематикӣ ва таҳлили амиқи маълумот камбудӣ доранд. Барои тақмили сифати илмӣ, таҳқиқи амиқ ва систематикӣ дар самтҳои муайян, ба монанди таҳлилҳои муқоисавӣ ва таҳқиқи амиқи манбаъҳо, зарур аст.

2. Баъзе метод ва усулҳои таҳқиқот, ки дар диссертатсия истифода шудаанд, ба назари мо, наметавонанд дар амалияи таълими воқеӣ самаранокӣ нишон диҳанд. Илова кардани усулҳои нав ва озмоишии педагогӣ метавонад ба беҳтар шудани натиҷаҳо дар оянда кӯмак расонад.

3) Маълумотҳо дар баъзе ҳолатҳо нокифоя ва ба таври мукаммал тафсир шудаанд. Барои беҳтар кардани эътимоднокии натиҷаҳо, лозим аст,

ки муаллиф дар оянда диққати бештар ба ҷамъоварӣ ва корбурди маълумот диҳад.

4) На дар ҳама ҳолатҳо муаллифи диссертатсия назар ва ақидаи муҳаққиқонеро, ки дар диссертатсия оварда шудаанд, аз дидгоҳи худ таҳлилу баррасӣ кардааст, ки ин метавонад барои тақмили мазмун ва амиқ кардани таҳқиқот муфид арзёбӣ мешавад, зеро идора кардани баҳсҳо ва пешниҳоди назарҳо метавонад ба эътимоднокии натиҷаҳо ва хулосаҳое, ки ба даст меоянд, кӯмак хоҳанд расонад.

5) Дар матни диссертатсия ва автореферати он аҳёнан ғалатҳои имлоӣ ва техникӣ ба назар вомерӯанд.

Ислоҳи нуқсу камбудиҳо ва тақмили ҷанбаҳои заикаршуда метавонад ба муаллиф кӯмак расонад, то дар таҳқиқоти оянда натиҷаҳои беҳтар ва самараноктар ба даст орад ва барои тарбияи арзишҳои шаҳрвандӣ-ватандӯстии насли наврасу ҷавон дар ҷомеа муфид хоҳад буд.

Автореферати диссертатсия тибқи тартиби муқарраргардида барои дарёфтӣ дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.02 – Назария ва методикаи таълиму тарбия (13.00.02.05 – Назария ва методикаи таълими фанҳои ҷамъиятӣ (таҳсилоти миёнаи умумӣ)) таҳия гардида, мазмуни асосии қори таҳқиқотиро инъикос менамояд ва дар он натиҷаҳои назарраси илмӣ асоснок гардида, шарҳи пурраи худро ёфтаанд.

Хулосаи умумӣ оид ба диссертатсия: Хулоса, диссертатсияи Рустамзода Сӯҳроб Ҳакимӣ да мавзӯи “Шароитҳои педагогии ташаккули арзишҳои шаҳрвандӣ-ватандӯстии хонандагони синфҳои 9-10 муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ дар дарсҳои таърихи умумӣ” барои дарёфтӣ дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.02 – Назария ва методикаи таълиму тарбия (13.00.02.05 – Назария ва методикаи таълими фанҳои ҷамъиятӣ (таҳсилоти миёнаи умумӣ)) дар сатҳи зарурии илмӣ анҷом ёфта, аз ҷиҳати мазмун ба талаботи мавҷуда мутобиқ мебошад.

Диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқ буда, муаллифи он ба дарёфтӣ дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.02 – Назария ва методикаи таълиму тарбия (13.00.02.05 – Назария ва методикаи таълими фанҳои ҷамъиятӣ (таҳсилоти миёнаи умумӣ)) сазовор аст.

Тақризи муассисаи пешбар дар асоси муқаррароти бандҳои 76-79 ва 81-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 тасдиқ гардидааст, таҳия ва пешниҳод шудааст.

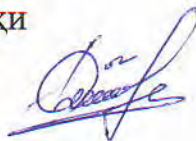
Такриз аз ҷониби номзоди илмҳои педагогӣ, дотсенти кафедраи педагогика ва психологияи Донишгоҳи давлатии Данғара Ғафурова Дилором Ҷаборовна омода шудааст.

Такриз дар ҷаласаи кафедраи педагогика ва психологияи Донишгоҳи давлатии Данғара муҳокима ва тасдиқ карда шудааст (протоколи № 1 аз 3.09. соли 2025).

Дар ҷаласаи кафедра иштирок доштанд: 15 нафар.

Натиҷаи овоздиҳӣ: тарафдор - 15 нафар, зид - 0 нест, бетараф - 0 нест.

Раиси ҷаласаи васеи семинари илмӣ-назариявӣ, мудири кафедраи педагогика ва психологияи Донишгоҳи давлатии Данғара, номзоди илмҳои педагогӣ, дотсент

Д.Ҷ.Ғафурова

Эксперти таҳқиқоти диссертатсионӣ, иҷрокунандаи вазифаи дотсент дар Донишгоҳи давлатии Данғара, номзоди илмҳои педагогӣ

Ю.Ш.Наботов

Котиби ҷаласаи васеи семинари илмӣ-назариявӣ, номзоди илмҳои педагогӣ, муаллими калони кафедраи педагогика ва психология

Ҷ.Ш.Садирова

“Имзои Д.Ҷ. Ғафурова, Ю.Ш.Наботов ва Ҷ.Ш.Садирова - ро тасдиқ мекунам”.

Сардори шӯъбаи кадрҳо ва корҳои махсуси МДТ – и “Донишгоҳи давлатии Данғара

Тоирзода С.Т.

Суроғи муассисаи пешбар:

735320, Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилояти Хатлон, ноҳияи Данғара, кӯчаи Маркази 25;
Тел: +992 833122-28-06, +992 934337676;
E-mail: dddangara 2013@mail.ru,
Dilorom.gafurova.76@mail.ru; www.dsu.tj

«5» сентябри соли 2025